תאריך הורדה: 8 ינואר 2026. מקור: עמוד 3, חרות, 16 אוגוסט 1963 *** מתוך אתר עיתונות יהודית היסטורית, הספרייה הלאומית ואוניברסיטת תא

חלוץ הקצונה העברית

צבא ישראל, על נסיו ונשקו, על מפקדיו וחייליו, עובר ביום העצמאות לנגד עיניהם של מאות אלפי אזרחים ואורחים. והם מריעים לו בגיל ובהתרוממות. יש טעם לשמחת עם זו. הצבא הזה, בן צפונה, אף מתגלית, אחת הזכויות לחידוש ימינו כקדם, הוא מבטחנו.

יחידות הצנחנים, ביום תגם, יורדים מעל, או חולפים בסך, ורבבות תושבים מקבלים אותם בתשואות חן, בפרחים מלבלבים. גם לשמחה מיוחדת זו יש טעם. הבנים האמיצים האלה פעלו, ובשעת הצורך, ישובו ויפעלו מעבר לקווי האוייב, מתוך סיכון רב לעצמם, הם יביאו נצחון מושיע לעמם.

הצבא העברי, על חילותיו ביבשה, באויר ובים, על יחידותיו השונות; שכולן דרושות ומשום כך כולן חשובות — כלום אפשר בלעדיך? בטוחני, כי לו היו מציגים שאלה זו לעשרה אזרחים, תהיה השקפתם המדינית אשר תהיה, לא היה נמצא אפילו אחד מהם, אשר לא היה רואה בה, אם לא סתרהורית, הרי לפחות תמוהנית. התרגלנו. הצבא הוא חלק ממסכת חיינו, קטע מנופה של ארצנו. לא זו בלבד שאי אפשר בלעדיו; הרי שם הכללי הוא, כי צבאנו היה תמיד עמנו ואנחנו, כולנו, היינו עמו. הן זה מובן מאליו, הלא כן?

מובן, אך לא מאליו. היו ימים, בהם הצבא העברי היה חלום, לעג וגידוף. הכוונה היא לאו דווקא לימים, בהם ראשיו הרשמיים של גרעין האומה, הקרוי ישוב, היו רגילים לומר „הצבא" (בה' הידיעה וללא תוספת שם תואר), בדברם בצבא הבריטי, בו המתחרת המשחררת לוחמת, למען יקום בארץ הצבא, של יהודה וישראל. כוונתי לימים רחוקים יותר, אך קרובים עדיין, בהם אנחנו, תלמידיו של זאב ז'בוטינסקי, חלמנו על צבא עברי, ואילו יריבינו לעגו לרעיון, קללו את השאיפה וגידפו את נושאיה. זו היא עובדה, הרותה בתולדות הדור, אשר שום נסיון „שיפוצן" לא יצלח, כדי למחקה מהן.

את רעיון הצבא העברי המתחדש הגה זאב ז'בוטינסקי, בתנאים המיוחדים של מלחמת העולם הראשונה. עוד באלכסנדריה, יחד עם יוסף טרומפלדור, בדיונים הנסערים, בהם השתתף גם הגנרל מקסוול, סביב השאלה, האם היחידות המיוחדות הללו צריכות להתם רק בארץ ישראל, או גם מחוצה לה. הרעיון הזה לבש עור וגידים, שוב בתנאי הבראשית ההם, בגדודים העבריים, אשר זאב ז'בוטינסקי, הוא ולא אחר, הקימם, כנגד נסיונות סקילה, מוסרית וגופנית גם יחד. מאז לא הירפה הרעיון של חידוש הכוח הצבאי היהודי מן המורה ומתלמידיו. היינו כחולמים.

אחרים היו למתלוצצים ולמשמיצים. איזה צבא? איך הוא יקום? למה הוא דרוש לנו? העולם מדבר (בגרמנית, בשנות השלושים) על פירוק נשק, ואילו אנו היהודים נשתוק ברובים? ז'בוטינסקי אותב חרב, זביבתיים משחקים נעריו בחרבות דל"ג, או אולי דלעג, בעומר. כך שאלו וצחקו. כך לגלגו, כיד ה„חזק" הגלותי הרעה עליהם. ואת טענותיהם הרבות, המישובות כביכול, היו מסיימים בקריאה חורצת, המהדהדת עדיין באזני: בוז למיליטריזם היהודי!

משער אני, כי לא רק משפטי ההיסטוריה, אלא גם התמימים, שלא למדוה, לא יאבו לקבל את הדברים המוזכרים האלה. מוכן אני להודות, כי עליהם ייאמר: לא יאומן כי יסופר. אבל מי שאינו מאמין, אך רוצה הוא ללמוד, ידפדף נא בעתונות המוצהבת של שנות העשרים והשלושים וימצא וידע, כי לא הוצאתי ממנה אלא שמץ של תמצית של תעמולת השנאה הרשמית נגד רעיון הצבא העברי.

מפני שנאה זו לא נרתענו. הוספנו לחלום על צבא עברי, שיקדים, אם בגלוי ואם בסתר, את הקמת המדינה העברית, יביא להקמתה ויבטיח את קיומה. חלום כזה אינו סותר את המציאות; הוא יוצר אותה. בלי „חלומות" מעין אלה היתה המערה משכן האדם, ואילו עמנו היה מוסיף להיות כולו גזלה ומושמד, בעוד מעל עצם קיומו מרחף צל התקדים של הפתרון הסופי.

ובעוד הצבא העברי הוא היקר, הקדוש והממשי בחלומותינו, הופיע ביניהם, כאילו למען המתשהו, הטיפוס של קצין עברי. שמו היה ירמיהו הלפרין.

* * *

שתי אגדות הלכו לפני איש מופלא זה, כפי שהכרנוהו בדור התהפוכות שלנו. האחת היתה של אביו, מיכאל הלפרין, החלוץ בלי קרנות ורעש, החולם בלא מעצורים. זוכר אני ערב אחד, לפני ל"ב שנים, בו היה עמנו, עם קבוצת בית"רים, דרוינוב ז"ל ו־הוא צייר לפנינו, בלשונו רבת הגוונים, את דמותו של הלפרין, הרוצה בחידוש ימי המכבים, מתוך דחיקת הקץ, ללא כל דחיה. בדברי המספר היתה מעין התלהבות חסידית, שדבקה, בדרך הטבע, בשומעיו הצעירים. זה־הוא, הפטיר דרוינוב, בנו של אותו מיכאל הלפרין הוא אחד ממנהיגיכם, גאים היינו.

גם ירמה עצמו — כך היינו רגילים לקראו — היה בבחינת אגדה לנו. הוא בא אלינו, אל בית"ר הרבבות בפולין, זמן לא רב לאחר ערב הסיפורים הדרוינובי וכבר עד או שמענו רבות על פעלו בארץ ועל כשרונותיו בפיקוד ובהדרכה צבאיים. בדרך כלל, כידוע, פגישה עם איש, ששמעו למרחקים, מעוררת תמיד שאלתם: הזהו האיש? ואני צפיתי... לא כן היה עם ירמיהו הלפרין. משראינוהו, לא תמהנו ולא הקשינו: התפעלנו ממראה עינינו. אמרנו: אכן, זהו האיש, חייל אמיתי. מפקד טבעי. קצין בכל הדר הופעתו.

רושם זה עשה ירמיהו הלפרין לא רק עלינו, הכמהים לחידוש הכוח הצבאי שיגן על החיים ויחזיר את הכבוד, אלא גם על זרים הרגילים בצבאיות ואפילו מפריזים בה. על כך יכול אני לספר מנסיוני האישי. ליוויתי את ירמה למספר כינוסי בית"ר ברחבי פולין. בימים ההם השתמשנו בזכות האזרחית הכללית למה שנקרא הדרכה צבאית מכינה, למדנו, בעזרת מדריכי צבא רשמיים, שמוש בנשק, קליעה למטרה ועוד. גם הופענו, מדי פעם בפעם, במצעדים, בעוד הרוכבים השאולים לכתפינו. יריבינו, מהם ניטל כושר האבחנה בין כח להרס לבין כח להציל, נהגו, בראותם את שורותינו, כדרכם, עליה ספרתי לעיל. אבל המוני היהודים הסתכלו בהן בעיניים אחרות. לא לעג היה בהן, אלא רמעה. היתה זו דמעת גיל על אשר וכינו, על אף דווי הגולה, לראות, בדרך אל הגאולה, בחורים יהודיים, מיושרי גב, נושאי נשק, מעלי הכבוד האנושי והלאומי.

בכינוסים האלה נפגשנו עם מושלים ועם קצינים בכירים. זוכר אני היטב כיצד הם התייחסו אליו, אל ירמיהו הלפרין. הוא לא פנה אליהם אלא בעברית, אף אם ידע על בורין מספר שפות אירופאיות. תילופי הדברים המתורגמים התנהלו כאילו בין צינוי שתי מדינות, בין קצינים של שני צבאות, כמקובל. אמנם, המדינה האחת עדיין לא היתה קיימת וכמוה צבאה, אבל ירמיהו הלפרין כך ייצג את שניהם, בקומתו הזקופה, בשלוות תנועותיו, ביפי התנהגותו, עד אשר הבלתי־קיים היה לטבעי. הזרים האלה לא היו רגילים ביהודים כאלה. משהוא הופיע בפניהם, עורר בהם בבוד מהול בתמיהה. התוצאה: התפעלות והרמת קרן ישראל.

* * *

אך טעות היא לחשוב, כי ירמיהו הלפרין ידע רק „לייצג". האמת היא, כי הוא התייחס לתפקידו, כמי שבא לחדש את הצבאיות העברית, בכל הרציונות ובמסירות אשר שיעור אין לה. אף בתכונותיו אלו ניתן לי להתבונן מקרוב.

וודאי, הוא היה תולם, שואף מרקיע, אבל הוא היה גם מעשי מאד. רק מי שאינו יודע, עצמת הרוח מהי, יטען, כי יש סתירה בין שאיפה הלומית לבין גישה מעשית.

ראיתי את ירמה המארגן קבוצות נוער להגנה על יהודים מותקפים, אם באוניברסיטאות ואם בחוצות העיר. הוא היה מעשי להפליא. הוא העלה בפנינו בנין ארגוני שלם, שיסודו השלישיה, עם קשר קבוע בין התאים, הצומחים ועולים ומתרחבים עד אשר ניתן יהיה, בשעת האזעקה, להפעיל, בעיר גדולה, אלפי אנשים, המוכנים להגן על הכבוד היהודי המושפל על ידי פחדנים אכזריים.

ברבות הימים ראינוהו בקורסים לדרכה צבאית. הוא היה בהם גם מפקד וגם מפקח, גם מדריך המדריכים וגם מנהל המשק. עינו היתה בכל. הוא לא שכח את ה„פרטים", המפורסמים מאימרתו הידועה של מצביא גדול, הקורסים האלה, אשר כל מי שהשתתף בהם ונותר בחיים, זוכר אותם בחדווה רבה, על אף עבודת הפרך ומשמעת הברזל שנדרשו ממנו. היו סימן ויסוד לבאות. בני ישראל הוסיפו ללמוד קשת — לא קשתות דל(ע)ג בעומר — בגולה ובמולדת, בסתר המחתרת ובציצומה של מלחמתה. לימים, עוררה ידיעתם בשטח, שהיה זר לעמם במשך עשרות דורות, התפעלות כללית. ירמיהו הלפרין החל במצווה.

* * *

כן הוא עשה לגבי הצי העברי. מה הקמת צבא היתה שאיפת לבו של ירמיהו הלפרין, הים היה אהבת נפשו. רבים כמוני זוכרים את הכנוס העולמי של בית"ר בקרקוב, בו נתקבל, על פי הצעתו של ראש בית"ר, הנדר על שבע מצוותיו. זאב ז'בוטינסקי הציע לידוד לאמור: אני מקדיש את חיי לתקומת המדינה העברית ברוב תושבים עברים על שתי גדות הירדן מזרחה ומערבה. זו מצווה א', קם ירמיהו הלפרין לבקש לקבוע מצווה מיוחדת לכבוש הים. התעורר ויכוח קצר. את הפתרון הגואל העלה ידידנו החכם מרדכי כ"ץ. הוא הציע לשוב לכתוב: קדמה וימה. וגם הים יהיה. הצעתו נתקבלה. ראש בית"ר שמח עליה. וכך, מתוך שגוי הגוסה המקורי, נתקבל או הנדר הבית"רי. יומנו העקשני של השנוי היה ירמיהו הלפרין, עוד לפני 28 שנים.

ושוב: את אשר יזם, קיים. ירמיהו הלפרין היה בעצמו ליורד ים, אשר בכבושו, על ידי אניות ומלחים עבריים, ראה, לפני המתפארים לשווא, את הבטחת עתידה של האומה, השוכנת, על פי רצונו של מי שהציב גבולות לעמים, אולי בימים. ובהוליכו את „שרה", על מלחיה העברים, אלי חופי הארץ, גילה ירמיהו, לעת סערה סכנה, את אומץ הלב, אשר בלעדיו אין יורד ים ואין רב חובל, אין חייל ואין מפקד, אין צבא ואין צי — וכבוש וכבוד זאין, ניתן איפוא לומר, כי ירמיהו הלפרין היה חלוץ הקצונה העברית ביבשה אף בים.

* * *

איש מופלא היה ירמה שלנו. אהבו כל מי שבא במגע עמו. בן זמננו היה, וכאילו „מזמנים אחרים בא ואל זמנים אחרים קיווה ללכת". והיה, לכאורה, עוד סתירות בנפשו. הוא היה עליז מאד, ורציני מאד. כמפקד היה עשה כפלדה; כחבר היה רך ממשי. תאפק לא שמש גבול לשאיפותיו והוא ידע לעסוק בפרטי פרטים של תכנית הדרכה. הוא היה בסיך המשמעת; אך גם מרדן היה.

סתירות כאלו עושות את האדם היוצר, המשנה דברים, הדוחף את רעיונו קדימה, המוסיף ענין לחיי זולתו. בהן דווקא קמה השלמות של כל מי ש„מקדיש את חייו".

כזה היה ירמיהו הלפרין. אהבנוהו. באהבה רבה נישא את זפרו בלבבינו.